

Pagaritööstuse 2017. aasta I kvartali ülevaade

Marje Mäger

*kaubanduse ja põllumajandussaadusi töötleva tööstuse osakond / peaspetsialist
05.07.2017*

Lühikokkuvõte

- Pagaritööstustes toodeti 2017. aasta esimese kvartaliga peaaegu 31 mln euro väärtuses toodangut, millest neljandik eksporditi. Eestis on leiva tarbimine aasta- aastalt vähenenud, seetõttu on võimalik tootmismahтусid kasvatada vaid ekspordi abil. Kuigi oluliste kaubanduspartnerite majandus on kasvamas, ei suudetud väljavedu oluliselt suurendada (+0,3%). Ekspord Soome ja Rootsi kasvas, kuid teiste oluliste kaubanduspartnerite – Läti, Leedu – nõudlus eelneva aastaga võrreldes vähenes.
- Investeeringud kasvasid peaaegu kolmekordselt. Tugev konkurents sunnib ettevõtjaid jätkuvalt investeerima tootmise moderniseerimisse. Üheks investeeringuotsuseid soodustavaks teguriks on pankade madalad laenuintressid. Soome ja Rootsi majandusolukorra paranemine on samuti üks tegur, mis annab lootust ekspordi kasvuks ning ettevõtjatele kindlustunnet investeeringute tegemiseks. Pagaritööstuse ettevõtted investeerisid materiaalsesse põhivarasse 2017. aasta esimese kvartaliga 2,0 mln eurot.
- Nõrga sise- ja välisnõudluse tulemusel pagaritööstuse müügitulu vähenes. Pagaritööstuste müügitulu 2017. aasta esimeses kvartalis oli 44,2 mln eurot ehk 6,9% vähem kui eelmisel aastal samal ajal.
- Müügitulu vähenes kiiremini kui kulud ja selle tulemusel jäi sektori kasum väikeseks. Pagaritööstuse 2017. aasta esimese kvartali kogukasum oli 48,3 tuh eurot (2016. a I kvartal – 1,3 mln €).
- Aprillis toimunud 2017. aasta Eesti parima toiduaine konkursil tunnustati Hõbemärgi vääriliseks Eesti Pagar AS valmistatud Pagari Röst Täistera.

Sissejuhatus

Ülevaates on käsitletud toiduainetööstuse ettevõtteid, mis kuuluvad Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK¹ 2008) järgi gruppi C107².

Ülevaates käsitletakse pagaritööstuse ettevõtetena järgmisi ettevõtteid:

- leivatootmine
 - leiva- ja saiatootmine; säilitusaineteta pagaritoodete tootmine
 - valikpagaritoodete (koogid, pirukad, tordid jms) tootmine
 - kuiviku- ja küpsisetootmine
- kuivikute, küpsiste, piparkookide jms pagaritoodete tootmine
 - röstitud leiva- ja saiatoodete tootmine
 - säilitusainetega pagaritoodete tootmine
 - magusate ja soolaste suupistete tootmine (kreekerid, soolapulgad, vahvlid jms)

Vaadeldud on ettevõtete positsiooni majanduses, investeeringuid ning põgusalt on puudutatud ka väliskaubandust. Ülevaate tegemisel on kasutatud Eesti Statistikaameti (SA) lühiajastatistika andmeid. Ülevaates käsitletud majandusnäitajad on kõigi valimisse kuuluvate ettevõtjate keskmised, seega ei kajasta see kõigi ettevõtete olukorda võrdselt, vaid näitab valimi statistilist üldistust. Üksikute ettevõtete näitajad võivad ülevaates toodud keskmisest erineda. Ülevaates kasutatud SA andmed on 30.05.2017 seisuga.

Positsioon majanduses

Pagaritööstuses tegutseb keskmiselt 130-140 ettevõtet (juriidilist isikut). Suurusgrupiti (tööga hõivatud isikute³ arvu järgi) on pagaritööstuses kõige enam alla 10 töötajaga mikroettevõtteid, mis moodustavad peaaegu 70% kogu ettevõtete arvust. Tihedas toiduainetööstuste konkurentsisis on just mikroettevõtted kõige tundlikumad, kuid samal ajal on nad oma väiksuse tõttu kõige paindlikumad ja suurettevõtetega võrreldes on neil lihtsam oma tegevusala vajaduse korral muuta. Vaatamata suurele ettevõtete arvule annavad 4 – 5 suuremat ettevõtet peaaegu kolmveerandi pagaritööstuse müügitulust.

Viimaste aastate tarbijatrendi juhtivaks märksõnaks on tervislikkus, millest ettevõtjad lähtuvad ka tootearenduses. Kauplustes on suurenenud täistera pagaritoodete sortiment, mida peetakse kõrgema tervislikkusega toiduks. Tarbijate valikute lihtsustamiseks allkirjastasid 2016. aasta septembris Eesti Toiduainetööstuse Liit, Eesti Leivaliit, Eesti Pagarite Selts, Maaeluministerium, Veterinaar- ja Toiduamet ning Tervise Arengu Instituut „täistera“ mõiste Hea tava lepingu, mis määratleb täistera standardi ja sõnastab, millist toodet võib nimetada täisteratooteks. Pagaritoodete sortimendi mitmekesistamiseks kasutatakse põnevaid lisandeid – chia, kanepi, seesami jm seemneid, juurvilju, kodujuustu.

¹ Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator

² Makarone Eestis ei toodeta

³ Kõik ettevõttes töötavad isikud, olenemata töönädala pikkusest

Aprillis toimunud 2017. aasta Eesti parima toiduaine konkursil tunnustati Hõbemärgi vääriliseks Eesti Pagar AS valmistatud Pagari Röst Täistera. Tunnustatud toode on suure täisterasisaldusega ning sisaldab mett ja chia seemneid, seega peaks hästi kõnetama terviseteadlikku inimest.

Pagaritööstuste tootmismahud jäid peaaegu eelneva aasta tasemele. SA lühiajastatistika andmetel toodeti 2017. aasta kolme kuuga pagaritööstuste poolt ~31 mln euro eest toodangut. Koguliselt toodeti 18,4 tuh tonni pagaritooteid ning 1,1 tuh tonni valikpagaritooteid.

Majandusnäitajad

Vaadates toiduainetööstust tervikuna, on aasta algus olnud majanduslikult edukas – kasvas müügitulu ning loodud lisandväärtus, ettevõtete efektiivsus suurenes oluliselt. Põhiliselt oli majandustulemuste parandajaks madalseisust väljunud piimasektor. Pagaritööstusel esimene kvartal nii edukalt ei läinud – sisenõudlus oli nõrk ja ekspordi ei suudetud elavdada.

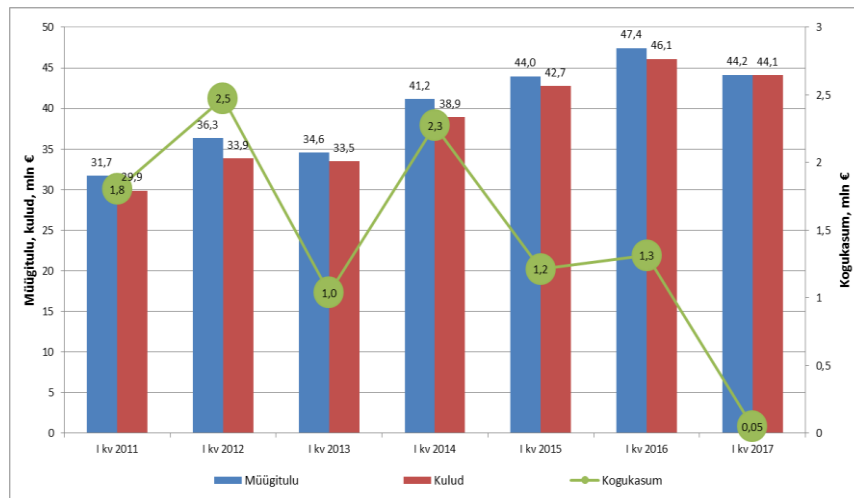
Nõrga sise- ja välisnõudluse tulemusel pagaritööstuse **müügitulu** vähenes. Pagaritööstuste müügitulu 2017. aasta esimeses kvartalis oli 44,2 mln eurot ehk 6,9% vähem kui eelmisel aastal samal ajal. Kuigi eksport Soome ja Rootsi kasvas, jäi teiste oluliste kaubanduspartnerite – Läti, Leedu – nõudlus eelneva aastaga võrreldes kiduramaks. Pisut vähenes ka sisetarbimine. Kindlasti oli üheks sisetarbimist pidurdavaks teguriks toidukaupade kiire hinnatõus. Toidu ja mittealkohoolsete jookide tarbijahinna indeks suurenes aastases võrdluses 4,1%. Pagaritööstuses toodeti 2017. aasta kolme esimese kuuga 10,3% toiduaine- ning 1,6% töötleva tööstuse müügitulust.

Pagaritööstuse 2017. aasta esimese kvartali **kulud** olid 44,1 mln eurot. Vaatamata tööjõukulude kasvule jäid kulud 4,3% väiksemaks kui eelmisel aastal samal perioodil. See tulenes põhiliselt varude vähenemisest. Tööjõukulud, mis moodustavad peaaegu neljandiku kuludest, suurenesid aastases võrdluses 5,7%. Vähesel määral kasvas tööhõive, kuid olulisemaks tööjõukulude kergitajaks oli töötasu alammäära tõus. Pagaritööstuse kulud moodustasid 10,7% toiduaine- ning 1,6% töötleva tööstuse kuludest.

Müügitulu vähenes kiiremini kui kulud ja selle tulemusel jäi sektori kasum väikeseks.

Pagaritööstuse 2017. aasta esimese kvartali **kogukasum** oli 48,3 tuh eurot (2016.a I kvartal – 1,3 mln €). 2017. aasta esimese kvartaliga teenis pagaritööstus 0,26% toiduaine- ning 0,05% töötleva tööstuse kogukasumist.

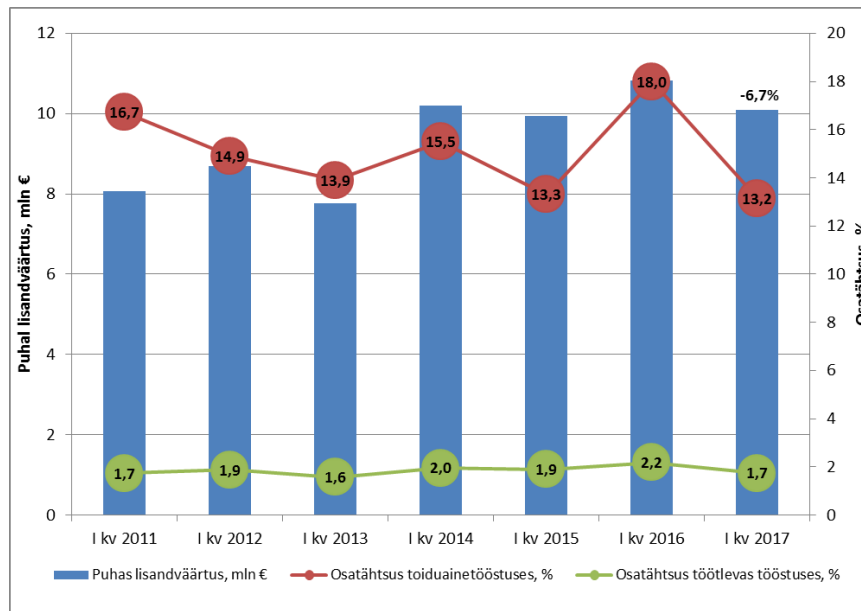
Joonis 1. Pagaritööstuse müügitulu, kulud, kogukasum (mln €)

Allikas: SA

Kui toiduainetööstuses tervikuna esimeses kvartalis lisandväärtus oluliselt kasvas, siis pagaritööstuses vähenes. Esialgsetel andmetel loodi pagaritööstuses 2017. aasta esimese kvartaliga 10,1 mln eurot puhast lisandväärtust⁴, mida oli aastases võrdluses 6,7% vähem. Ettevõtete efektiivsuse vähenemine kajastus ka tunnitootlikkuse⁵ languses. Tunnitootlikkus vähenes aastases võrdluses 4,0%. Pagaritööstus annab 13,2% toiduaine- ning 1,7% töötleva tööstuse lisandväärtusest.

Joonis 2. Pagaritööstuses loodud puhas lisandväärtus (mln €), osatähtsus töötlevas ja toiduainetööstuses (%)

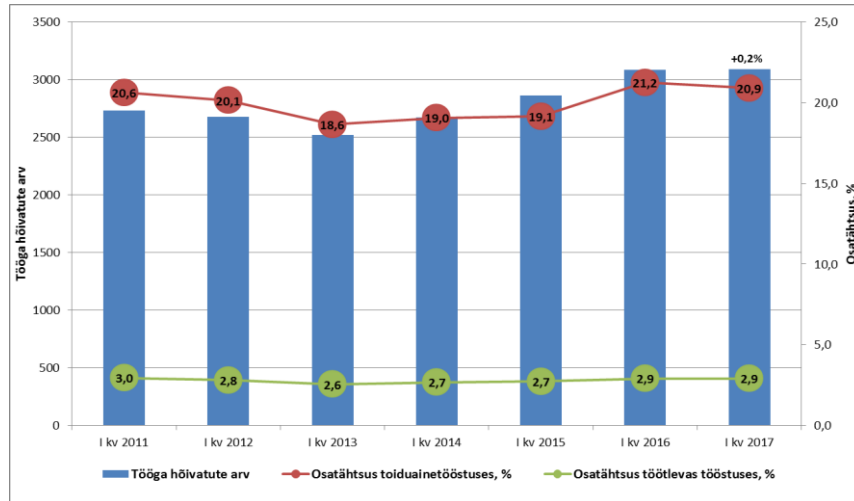
Allikas: SA

⁴ Puhas lisandväärtus = kogukasum (-kahjum)+ tööjõukulud

⁵Tunnitootlikkus = Lisandväärtus / töötatud tundide arv

Pagaritööstus on üks tööjõumahukam tegevusala toiduainetööstuses, kus üheks automatiseerimist pidurdavaks teguriks on turu väiksus ja tihe sektorisisene konkurents. Pagaritööstuses tegutseb keskmiselt 20,9% toiduainetööstuses ning 2,9% töötlevas tööstuses **hõivatud inimestest**. SA andmetel oli 2017. aasta esimeses kvartalis pagaritööstuses tööga hõivatud keskmiselt 3091 inimest. Aastases võrdluses jäi töötajate arv peaaegu samaks (+0,2%).

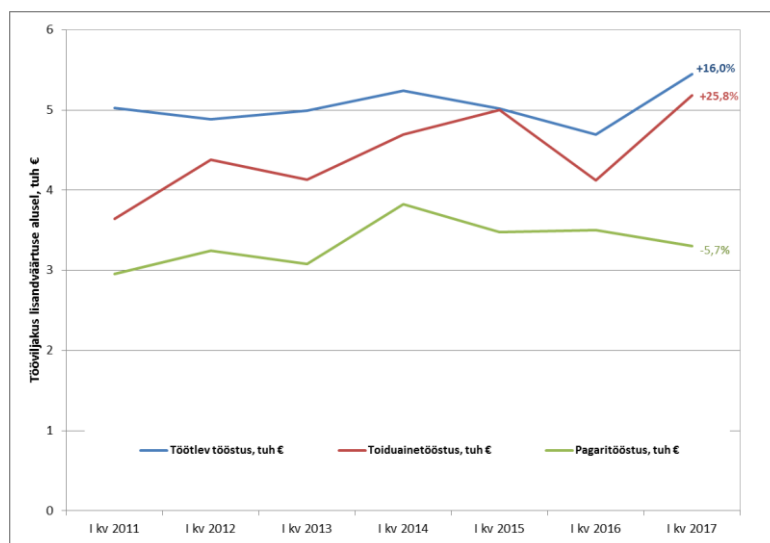
Joonis 3. Tööga hõivatute arv pagaritööstuses, osatähtsus toiduaine- ja töötlevas tööstuses (%)

Allikas: SA

Pagaritööstuses, kus kasutatakse palju inimtööjõudu, jääb **tööviljakus**⁶ madalamaks nii töötleva kui ka toiduainetööstuse tegevusalade keskmisest. Kui 2017. aasta esimeses kvartalis nii töötleva kui ka toiduainetööstuse tegevusalade keskmine tööviljakus hoogsalt tõusis, siis samal ajal pagaritööstuses langes. Pagaritööstuses loodi 2017. aasta esimese kvartaliga 3,3 tuh eurot lisandväärtust töötaja kohta, mida oli 5,7% vähem kui eelneval aastal samal ajal.

Joonis 4. Tööviljakus puhta lisandväärtuse alusel (tuh €)

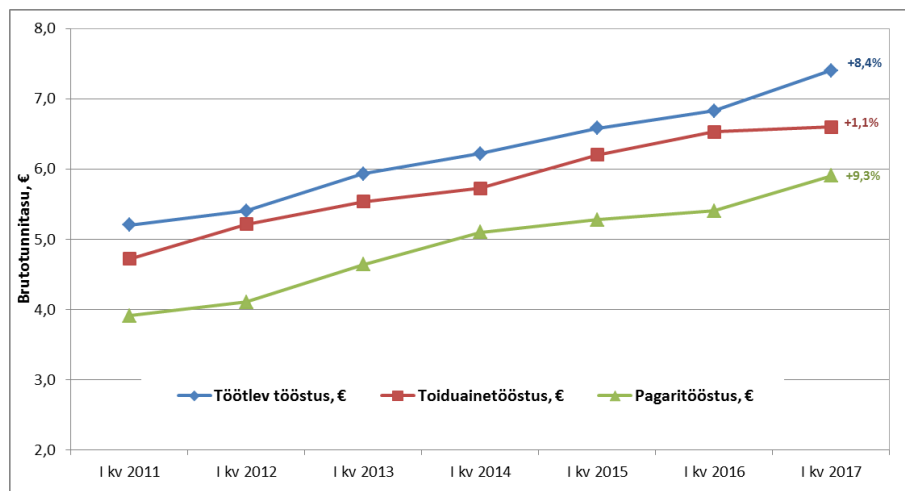

Allikas: SA, MEM arvutused

⁶ Tööviljakus = puhas lisandväärtus / tööga hõivatud inimeste arv

Vähese automatiseerimise tulemusel on pagaritööstuses tootmiskulud kõrged, mille tulemusel jäävad palgad suhteliselt madalaks. Pagaritööstuse 2017. aasta esimese kvartalis kerkis **keskmine brutotunnitasu**⁷ 9,3%, mis oli kiirem nii töötleva kui ka toiduainetööstuse tegevusalade keskmisest. Kiire kasv tulenes töötasu alammäära tõusust ja annab tunnistust asjaolust, et pagaritööstuses on palju miinimumpalka saavaid töölisi. Pagaritööstuse brutotunnitasu oli 5,9 eurot. Pagaritööstuse keskmine brutotunnitasu jäi alla nii töötleva kui ka toiduainetööstuse tegevusalade keskmisele vastavalt 12% ja 21%.

Joonis 5. Keskmine brutotunnitasu (€)

Allikas: SA, MEM arvutused

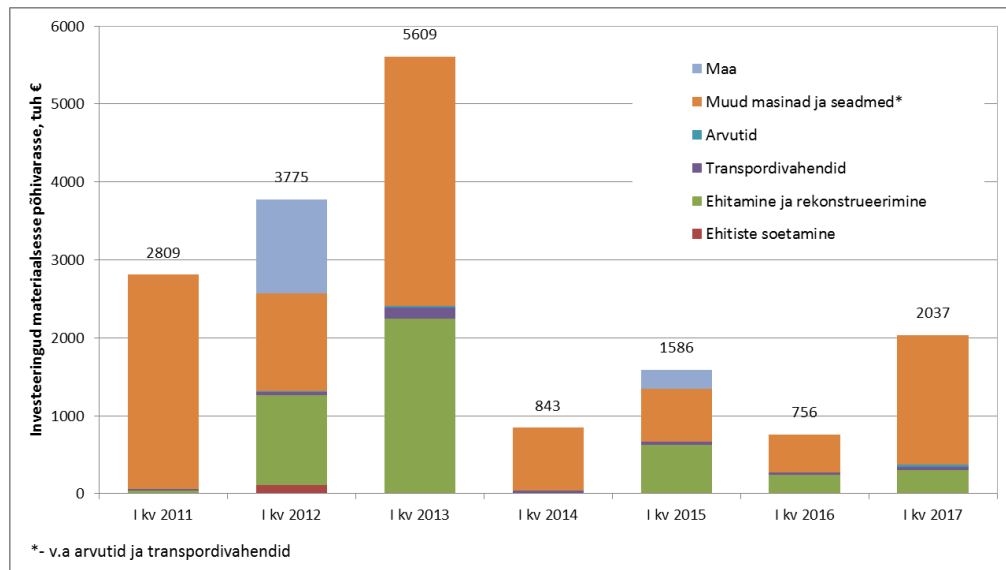
Investeeringud

Tugev konkurents sunnib ettevõtjaid jätkuvalt investeerima tootmistehnoloogia moderniseerimisse. Koduturu väiksuse tõttu nähakse eeskätt toodangu ekspordis võimalust käivet kasvatada. Ettevõtete investeeringuaktiivsus 2017. aasta esimeses kvartalis kasvas. Oluliste kaubanduspartnerite paranenud majandusolukord annab alust arvata, et välisnõudlus hakkab taas kasvama ja see annab kindlustunnet investeeringute tegemiseks. Kindlasti on üheks investeeringuotsuseid soodustavaks teguriks ka pankade madalad laenuintressid. Näiteks Eesti üks suuremaid leivatootjaid – AS Leibur, on avaldanud, et plaanib 2017. aastal tehnoloogia uuendamisse investeerida 8 mln eurot. Uued ja innovaatilised tootmiseadmed võimaldavad laiendada tootmist ja kasvatada eksporti.

Pagaritööstuse ettevõtted investeerisid materiaalsesse põhivarasse 2017. aasta esimeses kvartalis 2,0 mln eurot ehk kolm korda (+1,3mln €) rohkem kui eelmisel aastal samal ajal.

⁷ Brutotunnitasu = palgakulu / töötatud tunnid

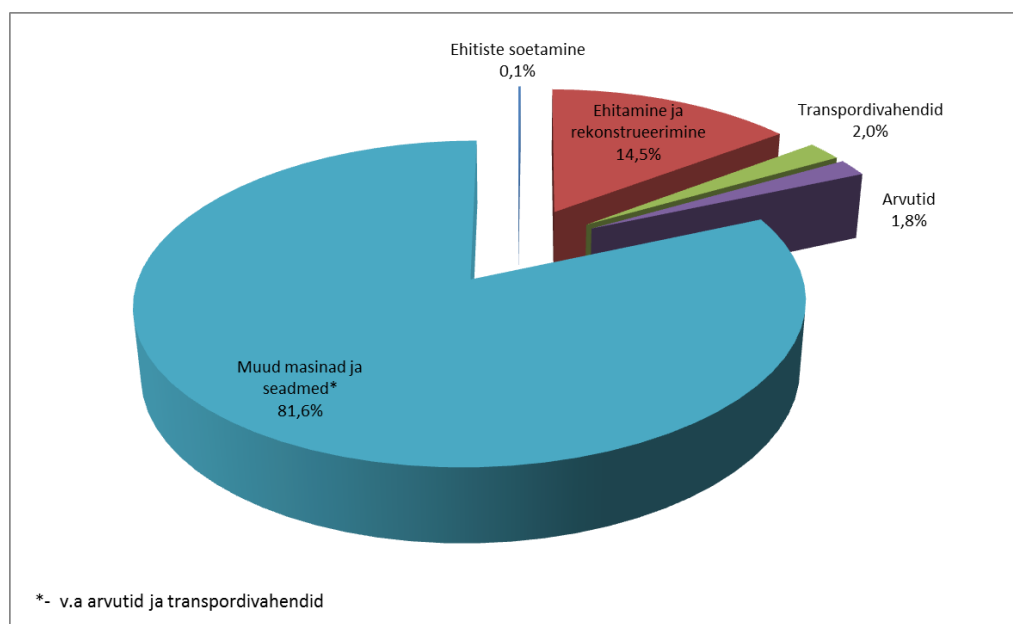
Joonis 6. Pagaritööstuste investeeringud materiaalsesse põhivarasse (mln €)

Allikas: SA

Kõige rohkem investeeris pagaritööstus muudesse masinatesse ja seadmetesse (va arvutid ja transpordivahendid), kokku 1,7 mln euro väärtuses, mis moodustas kogu materiaalsesse põhivarasse tehtud investeeringutest 81,5%. Suur osa investeeringutest kulus ka ehitamisele ja renoveerimisele – 295 tuh eurot ehk 14,5% koguinvesteeringutest. Seega investeerisid ettevõtted nii potentsiaalse efektiivsuse kui ka mahu kasvu. Tootlikkuse parandamiseks on väga oluline suurendada investeeringuid masinatele ja seadmetele. Maasse vaadeldaval perioodil ei investeeritud. Põhivara liigiti suurenesid eelmise aastaga võrreldes kõige enam investeeringud muudesse masinatesse ja seadmetesse (va arvutid ja transpordivahendid) – 1,2 mln euro võrra.

Joonis 7. Investeeringute jaotumine pagaritööstuses 2017. aasta I kvartal (%)

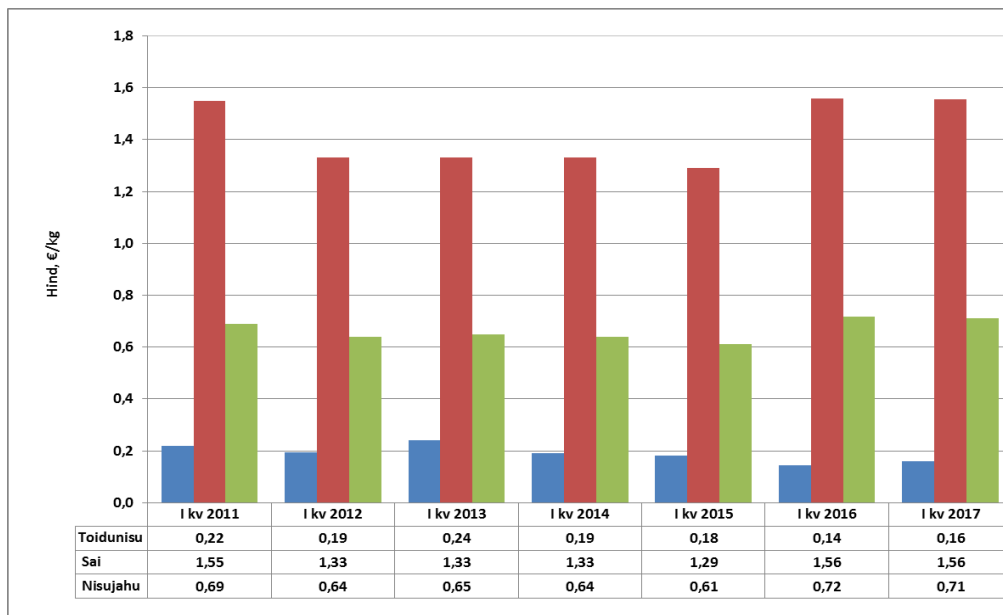
Allikas: SA

Hinnad

Teraviljatoodete hindade kujunemisel on üheks oluliseks komponendiks põhitooraine maksumus. Teravilja kokkuostuhinnad Eestis sõltuvad maailmaturu hindadest. FAO esialgsete prognooside kohaselt jääb 2017/18 saagiaastal teravilja pakkumise ja nõudluse suhe endiselt soodsaks. Tarbimine väheneb prognooside kohaselt enam, mille tulemusel kasvavad teraviljavarud rekordtasemele. Maailma teraviljatoodangu kasvu ja varude taastumise tulemusel on teravilja hind viimastel aastatel olnud languses. Ennustuste kohaselt väheneb nõudlus imporditava teravilja järele, mis omakorda suurendab suuremate eksportijate vahel konkurentsi turuosa pärast ning see hoiab hindu all. Kuigi tööstuse hinnamuutused on üldiselt seotud tooraine maksumusega, siis alati ei kandu need mõjud üks-üheselt tootjahindadesse. Tavaliselt kandub tooraine hinnamuutus tootjahindadesse ajalise nihkega. Hinnakujunduses mängib olulist rolli ka nõudlus nii Eestis kui ka välisurgudel. Eestis on konkurents leiva- saiaturul väga suur ning see avaldab survet hindadele.

Eesti Konjunktuuriinstituudi (EKI) andmetel oli 2017. aasta esimese kvartali keskmine toidunisu hind 0,16 €/kg. Aastases võrdluses oli hind tõusnud 9,4%. Nisujahu maksis jaekauplustes keskmiselt 0,71 €/kg ning saia keskmine hind oli 1,56 €/kg. Nisujahu oli odavnenud 0,9% ning sai 0,2%.

Joonis 8. Saia, toidunisu, nisujahu hind⁸ (€/kg)

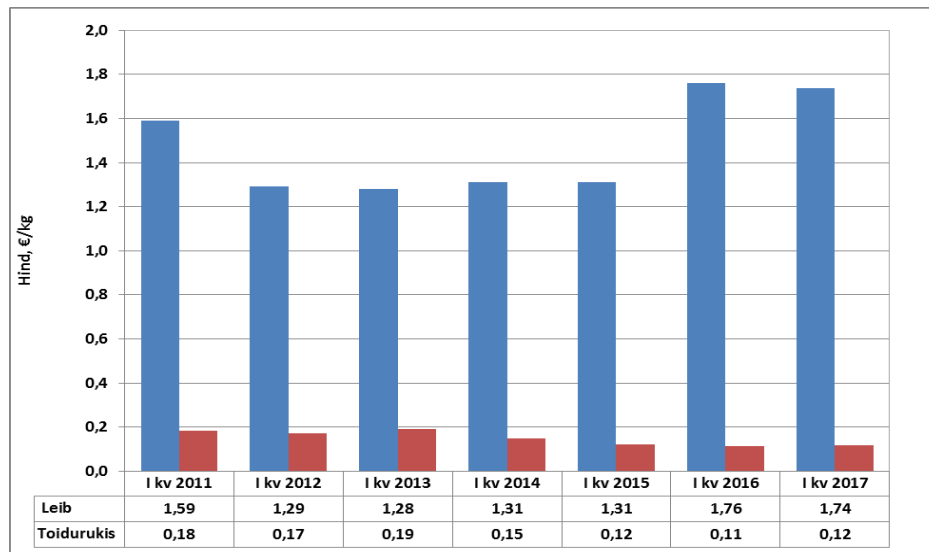

Allikas: EKI, TNS Emor

Toidurukki 2017. aasta esimese kvartali keskmine kokkuostuhind oli 0,12 €/kg, mis oli 3,8% kallim kui eelmisel aastal samal ajal. Leivakilo keskmine hind kauplustes oli samal ajal 1,74 eurot ehk 1,3% odavam kui eelmisel aastal samal perioodil.

⁸ Teraviljatoodete hinnad sisaldavad käibemaksu

Joonis 9. Leiva ja toidurukki hind (€/kg)

Allikas: EKI, TNS Emor

Kaubandus

Pagaritoodete eksporti ei suudetud kolme esimese kuuga kasvatada ning see jäi peaaegu (-0,3%) eelmise aasta tasemele. Ühe olulisema kaubanduspartneri – Soome – majandus on madalseisust väljas ja ka teiste oluliste kaubanduspartnerite – Rootsi, Läti, Leedu – majandus on kasvamas ning sellest tulenevalt võib oodata järgnevatel kuudel ekspordi elavnemist. Esialgsetel andmetel eksportis pagaritööstus 2017. aasta kolme kuuga peaaegu 7,8 mln euro eest toodangut. Toodangust peaaegu pool veeti Soome. Suur osa läks ka Rootsi (27%), Läti (12%) ning Leetu (7%).

Tabel 1. Pagaritööstuse koondandmed

Näitaja	I kv 2016	I kv 2017	Muutus (%)
Positsioon majanduses			
Toodangu väärtus, mln €	31,2	31,0	-0,5
Pagaritööstuse toodangu osatähtsus (%)			
... toiduainetööstuses	9,3	8,5	-0,8pp
... töötlevas tööstuses	1,4	1,3	-0,1pp
Majandustegevuse näitajad**			
Müügitulu, mln €	47,4	44,2	-6,9
Kulud, mln €	46,1	44,1	-4,3
Kogukasum, mln €	1,3	0,048	-96,3
Puhas lisandväärtus, mln €	10,8	10,1	-6,7
Pagaritööstuse lisandväärtuse osakaal (%)			
... toiduainetööstuses	18,0	13,2	-4,8pp
... töötlevas tööstuses	2,2	1,7	-0,5pp
Tööviljakus lisandväärtuse alusel, tuh €	3,5	3,3	-5,7
Tööga hõivatute arv pagaritööstuses	3084,0	3091,0	+0,2
Keskmine brutotunnitasu, €	5,4	5,9	+9,3

Näitaja	I kv 2016	I kv 2017	Muutus (%)
Investeeringud			
Investeeringud materiaalsesse põhivarasse, tuh €	756,0	2037,2	+169,5
... ehitiste soetamine	-	3,0	-
... ehitamine ja rekonstrueerimine	244,0	295,4	+21,1
... transpordivahendid	23,0	41,4	+79,9
... arvutid	7,0	36,7	+424,5
... muud masinad ja seadmed	481,0	1660,7	+245,3
... maa	-	-	-
Pp- protsendipunkti			
	suurenenud		
	vähenenud		